УДК 376-056.264:81’23

Тарасун В.В.
доктор педагогічних наук, професор
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
(Київ, Україна)

МАЙБУТНЄ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ОСВІТИ: УДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК

Узагальнення результатів аналізу вітчизняних і зарубіжних досліджень у різних галузях науки дає підставу зробити висновок, що найближчі 15-20 років будуть епохою докорінних змін в освіті. Передбачається, що, можливо, це будуть найрадикальніші зміни з моменту, коли почали створюватися і розвиватися національні освітні системи. Важливо при цьому, по-перше, усвідомлювати, що основним осередком, джерелом таких змін будуть не психологічні і педагогічні науки, не система освіти, як це є на сьогодні і як це було завжди в минулому, а суміжні галузі – інформаційні технології, нейронауки, медицина і фінанси [4, 2]. По-друге, педагог, в тому числі і логопед, буде мати справу з новим мозком дітей, які народилися в іншу технічну епоху, навіть не двадцятилітнього відліку часу, а які народилися три-п’ять років тому.

Здійснення радикальних змін в Україні потребуватиме розробок нових вітчизняних моделей спеціальної та інклюзивної освіти, в тому числі розробок і створення нових моделей такого її важливого напрямку, як логопедична освіта, що, зрозуміло, викликатиме сукупність загальних проблем [3]..

Так, під впливом процесу глобалізації та інтеграції здобутків світової науки серед інших базових аспектів визначено подальше розширення, розповсюдження, взаємопроникнення наукових знань різних держав. Поєднання глобальною освітою важливих наукових освітніх ініціатив і методів навчання з різних світових освітніх систем надає прерогативу глобальному доступу до школи, починаючи з початкового рівня і закінчуючи університетським, розширяючи і збагачуючи при цьому навчальний досвід. Сучасні економічні реалії та швидкі зрушення на ринку праці принципово змінюють сподівання щодо вітчизняної системи освіти. Процеси глобалізації та інтеграції й освіта впливають одне на одного через визначені спільні цілі підготовки студентів до майбутнього, під час якого народи стають чимдалі більше пов’язаними між собою. Для успішної реалізації нових цілей у молодих людей потрібно розвивати навички, які сьогодні майже повністю поза увагою навчального процесу. Це навички лідерства, компромісу, дебатів, переконання та управління, оскільки в майбутньому очікують економічного зростання від тих країн, чиї освітні системи зможуть забезпечити володіння уміннями і навичками, які потребуватимуть країни в умовах глобалізації [7]. В Україні проблеми взаємодії процесів глобалізації та освіти, освіти та транснаціональних корпорацій набувають особливої злободенності і саме тому ця проблема, на нашу думку, має бути однією із пріоритетних і дискусійних напрямів сучасних досліджень в галузі корекційної

педагогіки та спеціальної психології.

Водночас необхідно враховувати, що все більшого впливу, ніж навіть сучасні розвинені держави, на процес вітчизняних наукових розробок, набуватимуть міжнародні транснаціональні корпорації. Передбачається, що саме вони відіграватимуть потужну роль в забезпеченні світових науково-дослідних розробок і визначатимуть їхній вплив в регіонах світу, оскільки керують значними коштами і впливають на громадськість та політичне лобі різних держав. Важливим для спеціальної та інклюзивної освіти України є те, що діяльність таких корпорацій, впливаючи на формування державної освітньої політики, може, на нашу думку, надати додаткові можливості для теоретико-методичного зростання і розвитку вітчизняної освіти.

По-друге, поза сучасною системою освіти виникає новий транснаціональний ринок, який, як передбачають науковці, може швидко замінити собою традиційні освітні системи та запропонувати нові стандарти, в тому числі і логопедичні. На сьогодні переважна більшість нових постанов, ухвал і рішень для освіти вже реалізується у відеотехнологічних стартапах. Водночас ряд факторів, включаючи швидкі темпи економічної глобалізації і розвитку інформаційних технологій, впровадження ринкових механізмів в усіх сферах суспільно-політичного життя спричинюють необхідність інтенсивного регулювання сучасної вищої освіти економічними чинниками. У цьому зв'язку важливо, на нашу думку, своєчасно оцінити процес інтернаціоналізації вищої освіти в розвинених країнах і запропонувати дієві пропозиції щодо здійснення цього процесу в нашій країні, зокрема в галузі логопедії. Важливо при цьому враховувати установчий документ UNESCO «Вища освіта у глобалізованому суспільстві», в якому визначено ключові аспекти глобалізації, що безпосередньо впливають на формування вищої освіти та її міжнародного характеру. До таких аспектів віднесено: зростаюче значення для суспільства знань економіки; врахування розроблених нових торговельних угод, які охоплюють зокрема торгівлю освітніми послугами; обізнаність у нововведеннях в галузі інформаційно-комунікаційних технологій; зростаюча роль ринку і ринкової економіки. Зазначені аспекти у сфері вищої освіти класифікують як каталізатори появи нових трендів: мультинаціональних компаній, корпоративних університетів та медіа-корпорацій; нових форм забезпечення освіти, включаючи дистанційну, віртуальну і пряму освіту, що надається державними і приватними компаніями; велику диверсифікацію кваліфікацій та свідоцтв про освіту; мобільність учнів, програм, провайдерів і проектів, які виходять за межі національних кордонів; навчання протягом усього життя; збільшення обсягу приватних інвестицій в освітні послуги [1].

По-третє, це, безперечно, проблема впливу розробок цифрових технологій і телекомунікаційних систем, що неминуче потребуватимуть нових способів, якими створюються і передаються логопедичні знання та формуються логопедичні навички. При цьому важливо знати і враховувати той факт, що серед найбільш затребуваних і актуальних професій через 7-10 років прогнозується також професія вчителя з певною, а, можливо, суттєвою зміною специфіки роботи [8, 5]. Окрім того, в теорії і практиці логопедії необхідно буде враховувати, що у ВУЗах країни студентів навчатимуть таким професіям, як ІТ-генетик, проектувальник роботів,

нейроінтерфейсів, кіберпротезів, летсплеєрів, спеціалістів з проектування віртуальних світів і по обробці Big Data тощо. Зрозуміло, що науковцям і практикам-логопедам необхідно бути готовими до визначення впливу цих професій на розробку змісту, методів і методик логопедичної роботи. Логопеду необхідно бути обізнаним з результатами досліджень в зазначених галузях науки, оскільки, наприклад, на основі досягнень медицини і нейронаук розроблятимуться нові класифікації порушень мовлення, методи і методики діагностики стану сформованості психофізичного розвитку дитини. Загалом такий підхід, на нашу думку, суттєво змінить зміст логопедичної роботи і потребуватиме фахівців, які будуть здатні застосовувати в роботі нові розробки дитячих іграшок, зможуть навчити дітей гратися в реальності, дистанційно і віртуально, вміти користуватися нейрошлемами, які дозволяють силою думки управляти рухами персонажів в комп'ютерних іграх, фахівців-реабілітологів, кваліфікація яких дасть змогу досягати ефективних результатів у корекційно-відновлювальній роботі з дітьми з кіберпротезами, розробляти і застосовувати методи і методики логопедичної роботи з новою категорією імплантованих дітей.

Затребуваність у таких спеціальностях призведе до формулювання прогнозів щодо відмираючих форматів логопедичної освіти і необхідності розробки формату нової логопедичної освіти. І хоча ми вважаємо, що в цьому випадку майбутнє не можна передбачити імовірно, проте в спеціальній та інклюзивній освіті, зокрема в такому її напрямі, як логопедія, необхідно і можна розпочинати формулювання таких передбачень.

Отже, зазначені основні проблеми значною мірою формуватимуть майбутнє спеціальної й інклюзивної освіти та її глобальний порядок дня. Структурними складовими такого порядку дня можна визначити декілька позицій, серед яких, на наш погляд, для теорії і практики логопедії і загалом для спеціальної та інклюзивної освіти важливими є наступні:

1. Визначення змісту державного запиту на подальшу розробку нових типів компетентностей майбутніх вчених і практиків в галузі логопедії. Створення на цій основі нових форм підготовки і перепідготовки таких спеціалістів з урахуванням, що такий державний запит задаватиметься економічною динамікою промислово розвинутих країн.

2. Врахування в глобальному порядку дня спеціальної та інклюзивної освіти, в тому числі логопедичної, прогнозів про неминучу зміну цінностей у суспільному використанні результатів освіти. З одного боку, це збільшення частки студентів, які матимуть низький ступінь мотивації до навчання і не прийматимуть цінностей навчання у Вузі. З іншого, – зростаюча кількість студентів, які розумітимуть смисл саморозвитку, що передбачає їхню теоретичну і практичну готовність до здійснення професійної діяльності в умовах міжкультурної комунікації в професійному та соціокультурному середовищі і які готові ставити свої власні цілі і пропонувати власні рішення.

3. Визнання того, що країни, які швидко розвиваються, зокрема Україна як учасник глобального освітнього ринку, прагнуть і будуть в подальшому прагнути конкурувати з промислово розвинутими країнами і вибудовувати в державі систему освіти за моделями цих країн. При цьому висловлюються пересторогі щодо

ризиків, які полягають в тому, що, копіюючи сучасні практики індустріальної освітньої системи, Україна може отримати або застарілі методи і технології, або такі, що можуть стати застарілими через одне чи два десятиліття. Ця обставина, безумовно, стосується запозичених методик корекції порушень психофізичного розвитку, які в Україні впроваджуються в практику спеціальної освіти, зокрема в практику логопедичної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовленнєвого розвитку,

4. Врахування сьогоденної позиції вчених щодо вирішення проблеми вирівнювання можливостей для всіх країн. Так, до рівня розвинених держав, до складу яких входить більше 70 країн організації економічного співробітництва та розвитку і населення яких у кількісному відношенні становить 15 %, прагнуть: 45% населення Землі зі слаборозвинених країн Африки, Латинської Америки, Середньої Азії, а також з країн, які швидко розвиваються (з Китаю, Індії, арабського світу, Південно-Східної Азії) і населення Землі яких становить 40 % [8]. Основна ідея європейської моделі суспільного розвитку полягає в забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян як фактору ефективного розвитку національних держав. Кінцевою метою такої позиції у сфері освіти передбачено забезпечення новими методиками і технологіями навчання, упровадження компетентнісного підходу і, що, на нашу думку, особливо важливо, упровадження мета-компетаційної освіти як її майбутнього стану, якого бажано або необхідно досягнути і в нашій державі [3].

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що наразі потреба у вибудові державної глобальної дорожньої карти стосовно майбутнього спеціальної та інклюзивної освіти надзвичайно висока. Проте визнається, що на сьогодні відповіді на питання, як саме повинна бути реалізована ця нова сфера, поки що немає. Водночас увага лідерів науки і практики закономірно акцентується на нагальній потребі обговорювати версії можливих відповідних рішень в Україні [3]. У науковому і практичному смислі науковий інтерес, на нашу думку, має спрямовуватися на визначення процесів, які впливатимуть на формування нової моделі спеціальної, зокрема логопедичної, освіти і на те, як вона повинна бути організована. У цьому контексті, необхідна відповідь на важливе питання про найбільш перспективні сектори нового ринку освіти і типи нових бізнес-проектів, які можуть виявитися найбільш затребуваними, що, в кінцевому результаті, забезпечить спеціальній та інклюзивній освіті України входження в цей величезний, ще не освоєний ринок. Важливим при цьому є врахування, що в останні роки в університетах розвинених країн студентів вже навчають і будуть значно ширше навчати знанням і вмінням створювати комп'ютерні ігри, знімати відео для YouTube, заробляти на профілях в Інстаграмі і Фейсбуці. У майбутньому логопеди і корекційні педагоги та психологи мають знати і вміти застосовувати новітні інформаційно-комунікативні технології в корекційно-розвивальній і корекційно-превентивній діяльності.

Водночас зазначимо, що цілеспрямована увага сучасних науковців зосереджена на розробці теоретико-методичних основ організації навчального процесу дитини, підґрунтям яких визначено сучасні досягнення нейронаук [6, 9]. Знаходження шляхів впровадження в корекційно-педагогічний процес методів і технологій, розроблених в галузі нейробіології забезпечить значно більш точне

визначення причин порушень розвитку і труднощів навчання дітей різного віку з особливими освітніми потребами та сприятиме інтенсифікації організації процесу їхнього навчання. Ґрунтуючись на результатах досліджень в галузі нейронауки, зарубіжні і вітчизняні вчені вважають, що нейробіологічна парадигма має стати провідною в педагогіці і вже в цьому десятилітті займе провідну когнітивну стратегію на всіх рівнях загальної, спеціальної та інклюзивної освіти – від початкового до професійного.

Базуючись на узагальненні результатів викладеного, є перспектива розпочати обговорення можливих прогнозів щодо етапів відмираючих форматів спеціальної освіти і створення нового формату, зокрема в галузі логопедичної освіти. Проте таке обговорення потребує використання більш широкої подачі матеріалу, ніж формат тез.

Список використаних джерел

1. Высшее образование в глобализованном обществе. Установочный документ ЮНЕСКО по образованию. Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры, 2004. С. 191-209. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://unesdoc.unesco.org/

2. Войтович Р.В. Європейська модель суспільного розвитку: сутність та особливості реалізації. *Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток».* № 11, 2010. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=212

3. Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму: матеріали ІІІ міжнародної науково-практичної конференції. – м. Кам‘янець-Подільський, Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж. 2019. 468 с.

4. Костюк Т.О. Вища освіта на експорт: вимоги інтернаціоналізації до системи державного управління. *Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток».* 2016. № 1. [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1296

5. Куди поступати в майбутньому. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://kudap. ostupat.ua/profesii-majbutnoho/

6. Кучеров І. С. Нейробіологічна концепція навчання. 2009. [Електронний ресурс]. Режим доступу:https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-01/09kisnec.pdf

7.Михаць С.О., Городиський Т.І. Вплив глобалізації на зміст освіти XXI століття як чинника економічного зростання. /Вища освіта на експорт: вимоги інтернаціоналізації до системи державного управління. *Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток»*. 2016. № 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/19-2017/6.pdf

8.Сторожев Р. І. Аналіз освітніх тенденцій щодо розвитку лідерства в державному управлінні. *Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток».* № 2. 2021 Режим доступу:

http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1978

9. Тарасун В.В. Нейробіологія розвитку і навчання дитини. Теорія і практика аутології. Основи психосоматики / мультимедійний супровід навчальних дисциплін: Навчально-методичний посібник. К.: Книга-плюс, 2017. 304 с.